

00921689

/kolofon UN-a/

**IZVJEŠTAJ O OBDUKCIJI LJUDSKIH OSTATAKA
SA LOKALITETA BRANA,
JUNI 1998.**

Sastavio:

**Dr C. H. Lawrence, dr med.
patolog specijalist, član Kraljevskog udruženja patologa**

00921690

Sažetak i zaključci obdukcija s lokaliteta BRANA

1. Tijela su bila nepotpuna, fragmentirana i ispremiješana što je saglasno stepenu raspadanja i neovlaštenom premetanju grobnice.
2. Sudeći na osnovi antropološke procjene, u grobnici se nalazilo najmanje 46 različitih osoba.
3. Sva tijela na kojima se mogao odrediti pol (15) bila su muška.
4. Na osnovu antropološke procjene može se zaključiti da je:
  - 1 osoba bila dobi između 13 i 18 godina,
  - 3 su bile dobi između 18 i 25 godina, i
  - 42 starije od 25 godina.
5. U sadržajima 10 vreća za tijela identificirano je: šest (6) nepobitnih rana od vatrenog oružja, dvije (2) vjerojatne rane od vatrenog oružja, i petnaest (15) mogućih rana od vatrenog oružja.
6. U grobnici su nađene ligature od konopa slične onima nađenima na lokalitetima LP02 i CR03, te predmet koji je možda povez za oči. Predmeti su poslani u Hag i nisu ispitivani u mrtvačnici.
7. **Uzrok smrti:** U grobnici su se nalazili dijelovi tijela 46 osoba. Zbog toga što su dijelovi tijela bili odvojeni, svi su sakupljeni u 91 vreću za tijela (vidi izvještaj prof. R. Wrighta). Nijedno od tijela nije bilo potpuno, te se očigledno ne može garantovati da pojedinačne vreće sadrže ostatke samo jedne osobe. Budući da pojedinačna tijela nisu mogla biti rekonstruisana, navodio sam uzrok smrti za dijelove tijela u svakoj pojedinoj vreći, a ne za svaku pojedinu osobu. Moguće je da se za rasparčano tijelo osobe, npr. za glavu i tijelo, navodi više od jednog uzroka smrti.
  - U sadržajima 4 vreće za tijela ustanovljene su rane od vatrenog oružja dovoljne da uzrokuju smrt najmanje jedne od osoba zastupljenih u vreći za tijela (RVO /rana od vatrenog oružja/).
  - U sadržajima 4 vreće za tijela ustanovljene su povrede koje su vjerovatno bile dovoljne da uzrokuju smrt uslijed jedne ili više rana od vatrenog oružja na jednoj od osoba zastupljenoj u vreći za tijelo, tj. vjerovatne rane od vatrenog oružja.
  - U jednoj vreći za tijela ustanovljene su povrede saglasne sa smrtonosnom ranom od vatrenog oružja.
  - U jednoj vreći za tijela ustanovljena je trauma glave koja se nije mogla dalje klasificirati.
  - U 81 vreći za tijela ispostavio se neodređeni uzrok smrti. Većina tih sadržaja bili su nepotpuni ili miješani skeletni ostaci.
  - U dvije vreće za tijela nađene su moguće nesmrtonosne rane od vatrenog oružja, ali bez jasnog uzroka smrti.
8. 464 fragmenata lubanje nađena na površini zajedno sa 211 čahurom saglasni su s brojem osoba ustrijeljenih u glavu.

00921691

9. U hlačama na dvjema nogama nalazilo se pismo iz ratne bolnice u Srebrenici o /kao u originalu/ **Devadu Kardaševiću**.

00921692

Uvod:

Između 15. 4. 1998. i 13. 5. 1998. provedena je ekshumacija na lokalitetu zvanom BRANA u Petkovićima. Ostaci su stavljeni u zaključani kontejner-hladnjaču s oznakom BC 1780/322.

U podne, u 12:00h, u ponedjeljak 1. 6. 1998., gosp. G. S. Garner predao mi je bijeli metalni ključ od brave na kontejneru-hladnjači BC 1780/322 (Referenca 5). U kontejneru su se nalazile bijele vreće za tijela, bijele plastične vreće i jedna kartonska kutija. Gosp. G. S. Garner izjavio je da su to ljudski ostaci s lokaliteta BRANA.

Materijal iskopan na lokalitetu BRANA sastojao se od nekoliko skupina.

1. Skupina s površine područja (= BP) /BRANA - Površina/.
2. Skupina ostataka iz probnog rova, označena kao BRANA - ROV (= BR).
3. Skupina ostataka iz grobnice i materijala kojom je grobnica nasuta (= BG) /BRANA - Grobnica/.

Sedam uzoraka (čahure, žica i fragmenti lubanje) nađeni su na površini grobnice, i te su vreće označene sa "površina grobnice, red. br. 1-7". One se u ovom izvještaju navode pod oznakom BP 1-7.

Trideset i šest uzoraka nađeno je u probnom rovu. Oni su označeni je kao "BRANA – rov 1, red. br. 1-36". Oni se u ovom izvještaju navode pod oznakom BR 1-36. Stotinu i devet uzoraka nađeno je u grobnici, u materijalu kojim je grobnica nasuta, te u okolnom području. Oni su označeni kao "B, red. br. 37-145", i u ovom se izvještaju navode pod oznakom BG 37-145.

Veći dijelovi tijela, nerastavljeni i oni koji su naknadno dovedeni u međusobnu vezu (njih 41), bili su svaki zasebno označeni brojevima na samom lokalitetu (oznaka DAM 001-041). Ti se slučajevi u ovom izvještaju spominju kao BRANA 001 – BRANA 041.

Neki od materijalnih dokaza, npr. čahure, izdvojeni su na lokalitetu sa ciljem da ih se konzervira. Ti predmeti poslani su direktno u Hag i nisu ispitivani u mrtvačnici (vidi Djelovodnik dokaznog materijala za lokalitet BRANA).

Osoblje:

U obdukcijama su učestvovala sljedeće osobe:

Patolozi

Dr. Nigel Cooper
James Kaplan, dr. med.
Dr. Chris Lawrence

Antropolozi

Jose Pablo Baraybar
Cheryl Katzmarzyk
Shuala Martin
Vincent Stefan
Dana Austin - Smith

Obdukcijski tehničari

Robert McNeil

Radiološki tehničari:

Mark Viner

00921693

Ian Crawford
Paul Wood

John Geelhoed

Službenici za vršenje uviđaja na lokalitetu

Jan Drok
Lieuwe Schouwstra
Noud Schuurin

Unošenje podataka

Joanne Dodds

Prevodilac

Amra Alić

Rukovodilac projekta

Steve Garner

Logistika

Carl Rhodes

Obdukciona sala

Objekat za obdukcije namjenski je izgrađen 1997. u sklopu pokopnog kompleksa Gradska groblja – Visoko.

Objekat uključuje posebnu salu za fluoroskopiju i jednu prostoriju za bezbjedno pohranjivanje dokaznog materijala. Osim kad se koristi, ta je prostorija stalno zaključana. Postojala su dva ključa te prostorije, jedan kod glavnog patologa, a drugi kod šefa službe za vršenje uviđaja na lokalitetu.

Obdukcije:

Odukcije su započele 11. 6. i završile se 23. 6. 1998. Kontejner je otvaran pri uzimanju i vraćanju ostataka. Sve ostalo vrijeme bio je zaključan. Ključeve brava posjedovali su glavni patolog i istražitelj lokaliteta. Vreće za tijela bile su jasno označene identifikacijskim brojevima koji su dodijeljeni na samom lokalitetu.

Obdukcijaska procedura:

1. Na početku obdukcije sadržaji vreća za tijela fotografisani su unutar vreće.
2. Zatim su ostaci podvrgavani fluoroskopskom ispitivanju (oblik rendgenskog ispitivanja u kojem je slika pojačana i prikazana na televizijskom monitoru). Korišteni aparat bio je Philipsov fluoroskop BV25N s pojačivačem slike.
3. Ta tehnika pokazuje sve čestice metala značajnije veličine i ostale materijale neprozirne za radio-zrake.
4. Tokom svake fluoroskopije bio je prisutan patolog.
5. Slike predmeta od interesa snimane su štampanjem slike toplotnog otiska.
6. Fluoroskopskom tehnikom obično su bili otkrivani meci, veći fragmenti metaka i šrapneli, koji bi se zatim konzervirali kao dokazni materijal.
7. Sastavljao se rukom pisani izvještaj o fluoroskopskom nalazu.
8. Toplotne slike fotografirane su odmah nakon snimanja kako bi se izbjegla degradacija slike koja vremenom nastupa.
9. Nakon fluoroskopije, patolog i asistent pretražili bi i svukli tijelo.
10. Dokazni materijal i lični predmeti nađeni na tijelu predavani su službeniku za vršenje uviđaja na lokalitetu (SVU) koji bi onda te podatke unio u djelovodnik dokaznog materijala, te zapečaćeni dokazni materijal odložio u zaključanu salu za pohranjivanje ličnih predmeta.
11. Odjeća bi se popisala, obilježila metalnom pločicom s brojem slučaja i odlagala u kontejner prije pranja.

00921694

12. Nakon što je tijelo svučeno, bilo bi oprano i ponovno fotografisano. Meko tkivo bi se po potrebi uklanjalo s tijela ili kostiju, te bi se izvršio pažljiv pregled da bi se ustanovilo da li ima rana.

00921695

Str. 0037945

/fotografija/

BRANA 001, prva fotografija u vreći za tijelo. Ostaci su potpuno skeletonizirani i rastavljeni, s očiglednim oštećenjima post mortem. U sredini fotografije vidi se kopča kaiša (film 3, fotografija 3).

00921696

Str. 0037946

BRANA 001. Dio grudnog koša i nadlaktica, druga fotografija snimljena nakon što su kosti isprane i poredane. Obratiti pažnju na razdvajanje rebara i skapule do čega je došlo usljed vremenskih uvjeta i degradacije kostiju. Takva degradacija viđena je samo na lokalitetima BRANA i LP02 (film 3, fotografija 7).

13. Antropolozi bi zatim rekonstruisali značajne frakture i kompleksne zone oštećenja, npr. lubanje.
14. Antropolog bi napravio kompletan inventar kostiju sa ciljem procjene minimalnog broja osoba.
15. Tokom obdukcije izdvajane su sljedeće kosti u cilju antropološke procjene visine, pola i dobi:
  - 4. desno rebro
  - desni femur, tibia i fibula
  - pubična simfiza
16. Kod koliko-toliko kompletnih tijela, gdje su nađeni dijelovi na osnovu kojih je moguća identifikacija osobe, u tu svrhu zadržavani su zubi ili uzorci kosti potrebni za provođenje mitohondrijske ekstrakcije DNK.
17. U slučajevima gdje je bilo moguće dati procjenu dobi, uzeta je kost u svrhu kasnije procjene dobi.
18. Zatim je patolog vršio pregled rekonstrukcije oštećene kosti i ta rekonstrukcija bi bila ponovno fotografisana.
19. Patolog bi tada ponovno ispitao očišćenu odjeću i sastavio dokumentaciju o njoj.
20. U slučajevima kada su postojali zubi, patolog je popisivao i njih. Za slučajeve gdje su nađeni popravci na zubima, napravljeni su rendgenski snimci zubnih plombi.

Izveštaji:

Patolog je sastavljao rukom pisani zapisnik. Ako je tijelo bilo uglavnom kompletno, sastavljao se detaljniji "izvještaj o obdukciji". Nešto kraći "izvještaj o izdvojenim kostima" izrađivao se za nepotpuna tijela i miješane kosti.

Izvještaj se zatim prepisivao u štampanom obliku, sa u biti istim sadržajem kao u rukom pisanom izvještaju, s tom iznimkom da su, za potrebe suda, uzrok smrti i sažetak ispisivani na početku izvještaja.

Za svaku obdukciju u cijelosti odgovara patolog koji izvodi obdukciju. Patolozi i antropolozi konsultovali su se o svakom slučaju po pitanju povreda nastalih u vremenu peri ili post mortem. Bio sam prisutan u obdukcijskoj sali pri većini obdukcija, a za diskusiju sam bio stalno na raspolaganju. Mišljenja izražena u izvještaju u cijelosti su mišljenja odgovornog patologa. To objašnjava razlike koje se mogu zapaziti u načinu izražavanja nalaza ili mišljenja.

Antropološki tim sastavljao je zvanični izvještaj o građi, polu i dobi. Podaci na kojima su ta mišljenja bila zasnovana sadržani su u originalnim bilješkama datog antropologa.

Za svrhe ovog izvještaja dostupan mi je bio sljedeći materijal:

1. Informativna video-snimka lokaliteta BRANA
2. Nekoliko fotografija snimljenih na lokalitetu BRANA.
3. Originalni djelovodnik dokaznog materijala s lokaliteta BRANA.
4. "Mape koje pokazuju mjesta gdje se nalaze tijela i dijelovi tijela na lokalitetu brane u Brnici (Crvene)" koju je izradio prof. Richard Wright, od 7. 6. 1998.
5. Usmene informacije od istražitelja iz tima i glavnog antropologa Josea Pabla Baraybara.
6. Obdukcijski izvještaji i diagrami.

00921698

7. Rendgenski izvještaji i slike toplotnih otisaka.
8. Izvještaji antropologa

00921699

Nalazi obdukcije:

Očuvanost:

Ostaci su bili potpuno skeletonizirani s tek nešto mekanog tkiva ili adipocera (stanje u kojem meko tkivo postaje bijelo, te voštane ili sapunaste konzistencije uslijed djelovanja bakterija na slobodne masne kiseline poslije smrti). Tijela su uglavnom bila rastavljena. Ni za jednu osobu nije nađeno potpuno tijelo, a sadržaj vreća kretao se u rasponu od samo jedne kosti do dijelova tijela.

Sakupljeni sadržaji mnogih vreća uključuju kosti koje pripadaju više nego jednoj osobi. Jedan uzorak (BG118) sadrži kosti najmanje 20 osoba.

Većina uzoraka, međutim, nije mogla biti dovedena u međusobnu vezu.

1. BR1 i BR2 bili su susjedni dijelovi desne kokse.
2. Za BR 5 i BR 14 čini se da pripadaju istoj osobi, a
3. BR 15 i BR 16 na rendgenskom snimku imaju identične Harrisove linije.
4. BRANA 035 i BG 118 sadržavali su susjedne dijelove bijelo-plave prugaste majice, a u uzorku BRANA 029 viđen je još jedan komadić iste majice.

Mape grobnice pokazuju da su se nerastavljeni dijelovi tijela pod oznakama BRANA 029 do BRANA 040 nalazili u neposrednoj blizini, te je sasvim vjerojatno da su se tijela tih osoba izmiješala.

Osim velikih post mortem oštećenja (vidi niže), zapažena je izražena degradacija kostiju s fragmentacijom skapule i kičmenih pršljenova, te razdvajanjem rebara. U nekim slučajevima kost je bila krajnje vlažna i mekana, o čemu svjedoče ulomci kamena utisnuti u kost. Proces degradacije otežao je interpretaciju peri mortem povreda na rebrima, skapuli i kičmenom stubu.

Minimalni broj osoba:

Na osnovu antropološke analize ostataka (za detaljnije podatke vidi Antropološki izvještaj), minimalni broj osoba prisutnih na lokalitetu brane procijenjen je na 46.

Dob u trenutku smrti:

Procjenu dobi izvršili su antropolozi (za detalje vidi Antropološki izvještaj). Od 46 osoba,

1. jedna (1) je bila dobi između 13 i 18 godina
2. tri (3) su bile dobi između 18 i 24 godine, i
3. 42 su bile starije od 25 godina.

Raspodjela po polu:

Od 15 osoba kod kojih se po pelvisu mogao odrediti pol, sve su bile muškog pola (za detalje vidi Antropološki izvještaj).

00921700

Povrede:

Uz pomoć antropologa, povrede su klasificirane kao:

1. Peri mortem – one koje su se desile oko vremena smrti,
2. Rane (ili stare) post mortem – one koje su se dogodile nakon smrti prilikom pokopa ili prilikom neovlaštenog narušavanja grobnice,
3. Kasne (ili nedavne) post mortem – one koje su se dogodile nakon smrti u vrijeme naše ekshumacije.

Te procjene su izvršene na sljedećoj osnovi:

1. Oblik fraktura,
2. Prisustvo povrede na anatomske srodnim dijelovima,
3. Način nastanka povrede,
4. Boja rubova lomova prije pranja,
5. Fluoroskopski nalazi.

Premda je procjena vršena u konsultaciji s antropologom, izvještaj je zasnovan na mišljenju patologa koji je proveo ispitivanje.

Peri mortem povrede

Raspoređenost 464 pravouglastih i trouglastih fragmenata lubanja i 211 čahura nađenih na površini lokaliteta brane analizirao je profesor Richard Wright. Među fragmentima lubanje nalazilo se sedam dijelova kosti s kružnim oštećenjima koji odgovaraju dijelu rane od vatrenog oružja, te četiri komada kosti koji sadrže materijal koji se na fluoroskopiji ponaša kao metal i podudaran je s fragmentima metka.

Oblici fragmenata lubanja podudarni su s onima koji su viđeni u slučajevima rane od vatrenog oružja. S obzirom na izgled i prisutnost velikog broja čahura, najvjerojatniji uzrok za te fragmente lubanje su rane nanese vatričnim oružjem.

Među dijelovima tijela nađenima u grobnici ustanovljeno je:

1. Šest (6) nepobitnih rana od vatrenog oružja (BRANA16(2), BRANA025, BRANA035, BG118(2)),
2. Dvije (2) vjerojatne rane iz vatrenog oružja (BG77 i BRANA034),
3. Petnaest (15) mogućih rana iz vatrenog oružja (BRANA003, BRANA016(2), BRANA025, BRANA034(4), BRANA035(2), BRANA037, BRANA040, BG118(3)).
4. BR28 pokazuje traumatsku peri mortem povredu na desnoj frontalnoj, temporalnoj i parietalnoj kosti, što bi moglo biti posljedica rane od vatrenog oružja, ali je lubanja previše nepotpuna da bi se to potvrdilo.
5. Šest (6) slučajeva (BRANA005, BRANA021, BRANA026, BRANA033, BRANA038, BRANA039) pokazuju povrede slične peri mortem frakturi lubanje.
6. U jednom slučaju (BRANA002) mogu se vidjeti peri mortem frakture rebara, no uzrok tim frakturama nije jasan.

00921701

Tabela 1. Distribucija rana iz vatrenog oružja (RVO) na lokalitetu BRANA

Predio tijela	RVO	Vjerovatni RVO	Mogući RVO
Glava/Vrat	2	2	10
Torzo	2		2
Ruke	2		2
Noge			1
Ukupno	6	2	15

Kada je lubanja jako frakturirana sporim nagnječenjem, kao što je to slučaj u povredama nanesenim tupom silom, obično se pri rekonstrukciji lubanje pojavljuje izražena distorzija, jer tupa sila prelazi granice plasticiteta kosti, što rezultira permanentnim oštećenjem fragmenata. Tipične rane od pušcanog metka ne uzrokuju takvu distorziju fragmenata lubanja. Rekonstruisani fragmenti lubanje s lokaliteta brane pokazuju malu ili nikakvu distorziju, što sugerira da su nađene frakture i fragmentiranost posljedica rana iz vatrenog oružja.

00921702

Str. 0037950

GSW /RVO: rana od vatrenog oružja/
POS GSW /moguća RVO/
DAM016 /BRANA 016: *oznaka uzorka*/

BRANA 016, dijagram prsnog koša i ruku gledano straga, koji pokazuje rane od vatrenog oružja (RVO) na desnom ramenu i desnoj nadlaktici, te moguće rane od vatrenog oružja na desnoj i lijevoj skapuli.

00921703

Str. 0037951

DAM 016 /BRANA 016/

BRANA 016, vrh desnog ramena na kojem se vidi rana od vatrenog oružja na glavi humerusa, nakon rekonstrukcije koštanih fragmenata. Metak je kroz vrh nadlaktice prošao prema dolje i oštetio akromion skapule (film 7, fotografija 5).

Str. 0037952

00921704

POS GSW /mogući RVO/
GSW
DAM025 /BRANA 025/

BRANA 025, dijagram torza, lijeve ruke i desne potkoljenice, koji prikazuje vjerojatnu ranu od vatrenog oružja na lijevoj podlaktici (na ulni), te moguću ranu od vatrenog oružja u gornjem dijelu lijeve strane vilice.

Str. 0037953

00921705

POS GSW /mogući RVO/
POS GSW
POS GSW
POS GSW
GSW
DAM034 /BRANA 034/

BRANA034, dijagram dijelova najmanje pet pomiješanih tijela. Fragmenti lubanje pokazuju ranu od vatrenog oružja na tjemenu, moguću izlaznu ranu od vatrenog oružja na desnoj parietalnoj kosti, moguću ranu od vatrenog oružja na lijevoj okcipitalnoj kosti, te moguću ranu od vatrenog oružja na desnoj strani vilice. Postoji i jedna moguća rana od vatrenog oružja na lijevoj fibuli (gležanj).

Str. 0037954

00921706

GSW /RVO: rana od vatrenog oružja/
POS GSW /mogući RVO/
POS GSW
DAM 035 /BRANA 035/

BRANA 035, dijagram fragmenata lubanje, prsnog koša i lijeve potkoljenice, koji pokazuje ranu od vatrenog oružja na potiljku glave, te dvije moguće izlazne rane od vatrenog oružja na desnoj sljepoočnici i na čelu. Lubanja je nepotpuna tako da ne mogu reći da li to upućuje na jednu, dvije, ili tri RVO.

00921707

Str. 0037955

DAM035 /BRANA 035/

BRANA 035, rekonstruisana vanjska strana potiljka lubanje na kojoj se vidi rana od vatrenog oružja (pored mjerila) djelomičnog ljevkastog širenja prema vani, rana s frakturom ruba u obliku slova V (film 16, fotografija 9).

Str. 0037956

00921708

DAM 035 /Brana 035/

BRANA 035, rekonstruisana unutrašnja strana potiljka lubanje, gdje se vidi isti hitac (pored mjerila) s kontinuiranim ljevkastim širenjem prema unutra. Mislim da je to ulazna rana. Ljevkasto širenje prema van je neobično, no može biti uzrokovano ili tangencijalnim hicem ili pak biti odraz balističke osobnosti upotrijebljenog oružja (film 16, fotografija 20).

Str. 0037957

00921709

POS GSW /moguća rana od vatrenog oružja/
DAM040 /BRANA 040/

BRANA 040, dijagram dijelova dviju lubanja i lijeve potkoljenice, na kojem se vidi moguća rana od vatrenog oružja u lijevom parietalnom dijelu jedne od lubanja.

00921710

Str. 0037958

GSW /rana od vatrenog oružja/

DG77 /BG/

BG 77, dijagram dijelova lubanje i prsnog koša na kojem se vidi vjerovatna rana od vatrenog oružja na potiljku glave.

Nijedan od slučajeva s lokaliteta brane nema nedirnutu lubanju. Za većinu su nađeni samo mali, uglasti fragmenti lubanje.

Zrna:

1. Jedan uzorak (BG 118) sadrži cijeli metak s bakrenom košuljicom koji odgovara okvirima za metke nađenima na lokalitetu.
2. Na lokalitetu je, u istoj zoni u kojoj je pronađen i uzorak BRANA016, pronađen metak (B83), što ukazuje na dvije nepobitne i dvije moguće rane od vatrenog oružja.
3. U trinaest (13) drugih slučajeva mogu se vidjeti metalni fragmenti koji odgovaraju metku, i to kako od bakrene košuljice (1), tako i od olovnog ili korodiranog čeličnog jezgra. Te je fragmente teško interpretirati. Prostorni odnosi između fragmenta i povrede izgubljeni su zbog nestanka mekog tkiva. U jednom slučaju, BRANA037, fragment košuljice pronađen je na lijevom rukavu ljubičaste majice, odmah uz frakture uzrokovane ranom od vatrenog oružja.

Ostala zrna:

U dva slučaja, BRANA 025 i BG 116, uočene su zacijeljene povrede nanesene vatrenim oružjem. U jednom slučaju, BRANA 039, nađeno je 7 korodiranih željeznih kuglica dijametra 3,1 mm, raspoređenih uglavnom na vanjskoj strani hlača. One nisu dovedene u vezu s povredom kosti, a ni s nepobitnim nedostatkom dijelova odjeće.

Udaljenost vatre:

Udaljenost vatre ponekad se put može ustanoviti na osnovu prisustva abrazija specifičnih za hlice iz neposredne blizine, čađi ili abrazija uzrokovanih nesagorjelim barutom (tačkice baruta) na tijelu ili odjeći. Budući da su ostaci bili skeletonizirani i da je odjeća bila zakopana, nije bila moguća nikakva procjena udaljenosti vatre.

Odjeća:

Na mnogim uzorcima odjeće nađene su okrugle ili ovalne rupe dijametra 7-8 mm, no s obzirom na pocijepanost odjeće, iscijepane rubove rupa, te potpuno odsustvo mekog tkiva, daljnja interpretacija tih oštećenja nije bila moguća. Na odjeći je bilo oštećenja saglasnih ranama od vatrenog oružja opisanim na torzu/udovima (BRANA016, BRANA037).

Povrede post mortem:

Uz pomoć antropologa pokušali smo post mortem frakture razvrstati na stare (nastale rano prilikom pokopa ili tokom prve ekshumacije), odnosno nedavne (nove), nastale tokom nedavne ekshumacije. Nedavne frakture bile su uglavnom oštre sa jasnim neumrljanim bridovima prije pranja kostiju.

Koštana post mortem oštećenja nisu nađena samo na 10 od ukupno 91 uzorka. Najčešća post mortem povreda bila je smrskavanje (35 slučajeva). U mnogo slučajeva, u kostima omekšalima od vode nađeni su utisnuti ulomci kamena. Često je bilo teško reći u kojem su se trenutku post mortem perioda te povrede desile.

00921712

Rebra, skapule i kičmeni pršljenovi pokazivali su izrazitu oštećenost nastalu pod utjecajem vremenskih uvjeta. Rebra su se uzdužno razdvajala i krivila, dok su tanke kosti klavikule pucale. (Vidi fotografije slučaja BRANA 001 iza str. 4 ovog izvještaja). Ta oštećenja su možda prikrila neke peri mortem povrede. Isti obrazac oštećenja vremenskih prilika i smrskavanja uzrokovanog kamenim ulomcima također je viđen na lokalitetu grobnice LP02.

Među post mortem frakturama koje su se mogle klasificirati:

1. za 23 se čini da su se desile prilikom pokopa ili tokom prve ekshumacije,
2. za 15 se čini da su uzrokovane tekućom ekshumacijom, dok se
3. za njih 49 nije mogla odrediti starost fraktura nastalih post mortem.

(Napomena: u 6 slučajeva postojale su i stare i nove frakture post mortem.)

Stepen post mortem lomljenja ne iznenađuje s obzirom na kamenito tlo lokaliteta i činjenicu da je, po svemu sudeći, bilo neovlaštenog premetanja grobnice u post mortem periodu.

Ligature ili povezi na ručnim zglobovima:

Tijelo br.	Materijal	Debljina	Dužina	Lokacija
BG 118	Bijeli kanap	3-4 mm	500 mm	U vreći sa posmrtnim ostacima

Ova ligatura je slična ligaturama viđenima na lokalitetu LP02, gdje su bile na rukama, i na lokalitetu CR03.

Na površini lokaliteta brane (B4) nađen je komad žice, međutim ne mogu reći da li je korišten za vezivanje ruku ili ne.

Povez za oči

Traka tkanine svezana u čvor koja je opisana u djelovodniku dokaznog materijala kao povez za oči (B-površina 3) poslana je u Hag. Petlja izgleda manja od drugih poveza za oči.

Uzrok smrti

Budući da su tijela bila rastavljena i u tom času nisu mogla biti ponovno sastavljena, uzrok smrti naveden je za svaku prijavljenu vreću sa posmrtnim ostacima.

Da li je postojala smrtonosna povreda na prisutnim dijelovima tijela koja bi mogla uzrokovati smrt osobe od koje taj dio potječe?

Tamo gdje su tijela nedirnuta, kao na lokalitetu HZ05, uzrok smrti pripisan posmrtnim ostacima po vrećama imao je visoku korelaciju s uzrokom smrti pojedinačnih tijela i minimalnim brojem osoba. Tamo gdje su tijela rastavljena i nisu mogla biti ponovno sastavljena nije bilo moguće dati uzrok smrti za svako tijelo. Na primjer, za jedno rastavljeno tijelo s nekoliko rana od vatrenog oružja, a koje je stavljeno u nekoliko vreća, uzrok smrti mogao je dati svaki od patologa koji su ispitali sadržaje tih vreća. S druge strane, za mnoge od zasebno nađene udove i skupne vreće za tijela (sa zasebnim pojedinačnim kostima skupljenim iz grobnice) uzrok smrti nije dan. U

00921713

rastavljenim tijelima, meci su ispali iz tkiva i nađeni su slobodni u vrećama, dok je gubitak nekih od susjednih kostiju otežao prepoznavanje povrede.

S izuzetkom nedirnutih tijela, stvarni broj uzroka smrti tijela nije poznat. U onim grobnicama (HZ05) gdje su tijela bila u biti nedirnuta, pokazalo se da je broj uzroka smrti koji je utvrđen na osnovu sadržaja vreća nešto veći od minimalnog broja osoba, te je njime donekle preuveličan broj uzroka smrti za tijela. U onim grobnicama (BRANA, LP02) gdje su tijela bila jako rastavljena, pokazalo se da je broj uzroka smrti zasnovan na vrećama vrlo nizak u usporedbi s minimalnim brojem osoba, te je njime vjerovatno potcijenjen broj uzroka smrti za tijela.

Kako bi se olakšala interpretacija, svagdje gdje je to bilo moguće dao sam također i broj uzroka smrti ustanovljen za više-manje nedirnuta tijela.

00921714

Str. 0037961

BG 118, bijela ligatura od konopa ili povez za ručne zglobove koji je nađen zasebno u grobnici (film 17, fotografija 16). Slične ligature iste veličine nađene su na ručnim zglobovima u LP02. Vidi fotografije slučajeva LP02 B147 (film 218, fotografija 31) i LP02 B535 (film 297, film 22) u izvještaju o LP02.

00921715

Ta tijela bila su u visokom stepenu raspadanja. Teškoće u pripisivanju uzroka smrti u tim slučajevima spomenute su u odjeljku o povredama. Rad prof. Richarda Wrighta ukazuje na to da je grobnica bila izložena neovlaštenom premetanju u post mortem periodu, tako da su mnogi od ostataka nepotpuni, i kao takvi skeletonizirani i dobrim dijelom rastavljeni. Posebno treba spomenuti da se većina ostataka sastoji samo od sitnih fragmenata lubanja.

Na površini je nađeno 464 fragmenta lubanja zajedno sa 211 čahura, što odgovara broju osoba ustrijeljenih u glavu. Ti fragmenti lubanja nepobitno se mogu dovesti u odnos s nekim od sahranjenih tijela.

U 91 vreći za tijelo bili su sakupljeni dijelovi tijela 46 osoba:

- u 4 vreće nađene su povrede na prisutnim dijelovima tijela koje bi kod osobe zastupljene datim dijelom tijela uzrokovale smrt uslijed rana od vatrenog oružja.
- u 4 vreće nađene su povrede na prisutnim dijelovima tijela koje bi vjerojatno uzrokovale smrt uslijed rana od vatrenog oružja,
- u 1 vreći nađene su povrede podudarne sa smrtonosnom ranom od vatrenog oružja,
- u 1 vreći nađena je trauma glave koja se nije mogla dalje klasificirati
- u 2 vreće nađene su moguće nesmrtonosne rane od vatrenog oružja, ali ne i jasan uzrok smrti,
- u 81 vreći nije nađen određeni uzrok smrti. Većina sadržaja tih vreća bili su nepotpuni ili pak pomiješani skeletni ostaci.

Tabela 2. Dijelovi tijela, rane od vatrenog oružja (RVO-i) i uzrok smrti (US)

/D = desni; L = lijevi/

Slučaj br.	RVO glave	RVO Torza	RVO Udova	US
BRANA 003.1			?D radius	Neodređen
BRANA 016.1		D rame		RVO-i
BRANA 016.2			D humerus	
BRANA 016.3		?D skapula		
BRANA 016.4		?L skapula		
BRANA 025.1	?L vilica			Vjerovatni RVO-i
BRANA 025.2			L ulna	
BRANA 034.1	Vjerovatni verteks			Vjerovatni RVO-i
BRANA 034.2	?D parietalno			
BRANA 034.3	?D okcipitalno			
BRANA 034.4	?D vilica			
BRANA 034.5			?L fibula	
BRANA 035.1	L okciput			RVO-i
BRANA 035.2	?D temporalno			
BRANA 035.3	?D frontalno			
BRANA 037			?L radius	Neodređen
BRANA 040	?L parietalno			Vjerovatni RVO

00921716

BG 77	Vjer. okcipitalno			Vjerovatni RVO
BG 118.1	L vilica			RVO-i
BG 118.2	?L okcipitalno			
BG 118.3	?L okcipitalno			
BG 118.4	? parietalno			
BG 118.5		L skapula		

00921717

Str. 0037963

DS7 BAG 2 /BP7, VREĆA 2/

BP 7, jedan od 464 fragmenta lubanja nađenih na površini grobnice. Vanjska strana parietalnog dijela lubanje pokazuje oštećenje dio kružnog oblika podudarno s ranom od vatrenog oružja. Na drugim fragmentima otkrivena su oštećenja sa sićušnim fragmentima metala vidljivima na rendgenskom snimku (film 2, fotografija 13).

00921718

Str. 0037964

BP7, /dio nečitljiv/ površina istog parietalnog fragmenta lubanje na kojem se vidi oštećenje kružnog oblika koje se podudara s oblikom rane od vatrenog oružja (film 2, fotografija 15).

/tekst na fotografiji/

DS7 BAG 2 /BP 7, VREĆA 2/

00921719

Od 41 vreće koje su sadržavale nerastavljene ostatke, u njih 5 nađen je uzrok smrti:

1. u 2 - rane od vatrenog oružja,
2. u 3 - vjerojatne rane od vatrenog oružja (vidi Tabelu 2.)

S obzirom na stepen post mortem oštećenja na skapuli, rebrima i kičmenim pršljenovima, sasvim je moguće da su rane od vatrenog oružja u prsnom košu i abdomenu ostale neutvrđene.

Materijal za identifikaciju:

Dokumenti: Prije obdukcije, sa lokaliteta je izdvojeno više dokumenata kako bi se izbjegla njihova daljnja degradacija tokom čuvanja.

U plastičnoj vrećici u džepu od hlača koje su se nalazile na paru nogu u /uzorku/ BRANA 028 nalazio se dokument (B122) iz ratne bolnice u Srebrenici koji je glasio na ime Đevada Kardaševića. Femoralna kost uzeta je za ekstrakciju mitohondrijske DNK u svrhu lančane reakcije polimeraze (LRP). Ekstrahirani DNK biće podvrgnut postupku poređenja s uzorcima rodaka nestale osobe po majčinoj liniji.

Lični predmeti:

Među dokaznim predmetima ispitanim u mrtvačnici, identificirane su četiri gravirane tabakere za cigarete (vidi djelovodnik dokaznog materijala mrtvačnice):

1. J. Hajrudin
2. Bektič Bekir
3. VO*A...,
HAMDJI....
DELIĆ....
4. Cjirokaštra /kao u originalu/

Nijedan od tih predmeta nije bio na očigledan način u vezi s dijelovima tijela.

Stare povrede:

Usporedba tih starih povreda s medicinskom dokumentacijom poznatih nestalih osoba može omogućiti buduću identifikaciju:

BG 116 uključivao je osobu sa starom zacijeljenom ranom od vatrenog oružja na lijevoj tibiji i fibuli.

BRANA 025 uključivao je osobu sa zacijeljenom ranom od vatrenog oružja lijevog iliuma.

BRANA 030 uključivao je osobu sa starom povredom desne kokse sa sinusom.

BRANA 011 pokazivao je staru zacijeljenu frakturu 5. desne metatarzalne kosti

BRANA 012 pokazivao je staru zacijeljenu frakturu 4. lijeve metatarzalne kosti i neobičnu savinutost lijeve klavikule od 90 stupnjeva bez očiglednog kalusa (moguća trauma pri porodu).

BRANA 024 pokazivao je polukružno ulegnuće na rubu desne humeralne artikularne površine podudarno s oblikom ciste ili kesice.

BRANA 015 pokazivao je težak karijes sa starim apscesom u mandibuli.

BG 118 sadržavao je fragmente mandibule s 3 popravka na zubima. To su bili jedini popravci po kojima bi se mogla provesti identifikacija prema zubima, iako su ostaci vrlo fragmentirani i izmiješani.

Dr Christopher Hamilton Lawrence,
patolog specijalist, član Kraljevskog udruženja patologa
Glavni patolog MKSJ u Bosni 1998.
17.6.99. */potpisano i datirano rukom/*

00921720

Str. 0037966

00921721

DG 99, metalna tabakera za cigarete s ugraviranim imenom Bekir Bektič. Predmet je nađen u grobnici, ali se nije mogao dovesti u vezu ni s jednim skeletnim ostatkom (film 14, fotografija 34).